

Deze lezing was aanleiding om materiaal uit het WeG-concept in het Nederlands te gaan uitgeven. Zie 0212 op www.stucom.nl. De inhoud van deze lezing staat voor een groot deel ook in de recentere lezing onder 0216 op www.stucom.nl.

Klemens Armbruster*:

"Wegen naar een volwassen geloof"

Een pastoraal concept in het aartsbisdom Freiburg (Duitsland)

Toespraak op de studiedag van de Belgische bisschoppen, 14 januari 2004

"Werkvertaling" door A.V.

0.	Inleidende opmerking	2
1.	De vraagstelling	2
1.1.	Uitdagingen en problemen sinds het einde van "de culturele overdracht van het christendom"	2
1.2.	De crisis van de socialisatie en de aanvankelijke reacties daarop door "meer-van-hetzelfde" te bieden	3
1.3.	De andere weg: de initiatie	5
2.	Eén mogelijkheid hoe initiatie gebeuren kan: het WeG-concept.....	6
2.1.	Het specifieke van het WeG-concept	6
2.2.	De vijf stappen.....	6
3.	Verruiming naar een totaalconcept van parochiepastoraal: een weg naar een geestelijk vernieuwde parochiegemeenschap	8
3.1.	Eerste doelstelling: de individuele geloofsdimensie	8
3.2.	Tweede doelstelling: de gemeenschapsdimensie van het geloof.....	10
3.3.	Derde doelstelling: de parochiale dimensie van het geloof.....	10
4.	Alternatief of integratie – het verband met de tot op heden toegepaste parochiepastoraal	12
5.	Moeilijkheden en problemen.....	14
6.	Hulpmiddelen: personeel, opleiding en financiës.....	15
7.	Enkele ideeën met betrekking tot de Belgische context.....	16
8.	Slot	17

0. Inleidende opmerking

De hele ervaringsgeschiedenis die hier volgt, was pas mogelijk na een lange ontwikkelingsperiode. Deze begon in de advent van 1988, toen mijn medebroeder Hubert Reichardt en ikzelf besloten om niet alleen een parochiegemeenschap op te bouwen maar ook een nieuw concept van parochiepastoraal te ontwerpen. Intussen zijn er bijna twintig jaar verlopen. Als ik dit hele verhaal binnen veertig minuten wil resumeren, dan moet ik talloze belangrijke tochtgenoten onvermeld laten. Maar zonder deze velen, zou er vandaag niets te vertellen zijn.

1. De vraagstelling

1.1. *Uitdagingen en problemen sinds het einde van "de culturele overdracht van het christendom"*¹

Sinds enkele decennia verandert onze maatschappij fundamenteel en met en in die maatschappij ook de Kerk. Wat daar gebeurt wil ik verduidelijken met een vergelijking uit de genetica: stamcellen, die elk van ons in zich draagt, zijn nog niet gedifferentieerde cellen en hebben nog geen functie. Uit deze stamcellen ontwikkelen zich specifieke spier-, zenuw-, lever- en andere lichaamscellen, wanneer ze in een overeenkomstige biotoop terechtkomen. Worden ze in het labo in een biotoop voor levercellen gelegd, dan ontwikkelen ze zich tot levercellen. De context is beslissend voor de specificatie van een stamcel tot een specifieke lichaamscel.

Tot voor kort was er in onze maatschappij zulk een biotoop aanwezig, toen staat, school, economie en strafrecht met de Kerk een eenheid vormden. De boreling, die in zulke religie nog alle kanten opkon, ontwikkelde zich haast automatisch tot een katholiek.² Deze onderlinge eenheid tussen de grote maatschappelijke groeperingen en de katholieke Kerk noemt men: "het katholieke milieu"³; het proces van ingroei noemt men "socialisatie".

Intussen echter heeft zich die cultuur-katholieke biotoop van de volkskerk vervluchtigd en de kinderen groeien niet meer vanzelfsprekend op tot katholieken die op hun beurt het katholieke cultuurmilieu zullen dragen.

Vijftig jaar geleden (1954) zag Karl Rahner reeds dat deze eenheid onomkeerbaar begon uiteen te vallen: "De christelijke situatie in de huidige tijd, vanaf vandaag tot morgen, is te karakteriseren als een diaspora. [...] Het christendom kan niet of slechts in geringe mate steunen op het institutionele, nl. op heersende zeden en gebruiken, burgerlijke wetgeving, traditie, publieke opinie, tendens tot navolgen. Het christelijke evolueert van een traditie- naar een keuze-christendom"⁴

De pastoraal-theoloog Paul M. Zulehner sprak twintig jaar geleden over "het einde van

¹ Paul M. Zulehner, Pastoraltheologie, Bd. 2: Gemeindepastoral. Orte christlicher Praxis, 11.

² Hetzelfde geldt aan evangelische zijde voor de protestanten.

³ Karl Gabriel, Christentum zwischen Tradition und Postmoderne (Quaestiones Disputatae 141) Freiburg 1992.

⁴ Karl Rahner, Theologische Deutungen der Position des Christen in der modernen Welt" 1954, abgedrukt in: ders., Sendung und Gnade. Beiträge zur Pastoraltheologie, Innsbruck 1959, S. 13-47

een op de cultuur steunend christendom". "Het christelijk geloof van de burgers werd overwegend door de cultuur gedragen. De maatschappelijke instellingen zoals staat, school, economie, strafrecht werkten met de Kerk samen om het christelijk karakter van de burgers te waarborgen"⁵

Het "katholieke milieu", de relatieve eenheid van maatschappij en Kerk, verkeert sinds het midden van vorige eeuw in ontbinding. De Kerk verliest haar invloed op de maatschappij, waar zij vroeger ten gerieve van de maatschappij een omvattend systeem kon inprenten en instandhouden. Vandaag is zij een van de vele instanties die zich met zinvragen bezighouden. De Kerk, en dit niet alleen in Duitsland, ziet zich in een "diasporapositie" geplaatst, zoals Karl Rahner het uitdrukte.⁶

Ter illustratie enkele statistische cijfers:⁷

- Van 1975 tot 2002 is het aantal katholieken van 2.413.000 tot 2.114.000 gedaald: dat zijn 299.000 katholieken minder. We verliezen per jaar zowat 10.000 katholieken.
- Het aantal personen dat op zondag aan de eredienst deelneemt, is tussen 1984 en 2002 gedaald van 533.650 tot 292.662: een daling van 45 procent.
- Het aantal doopsels daalde sinds 1991 met 31 procent.
- Het aantal kerkelijke huwelijken is tussen 1984 en 2002 op minder dan de helft teruggevallen, met name van 10.678 tot 5.081.

Het zijn cijfers die niet alleen mij niet meer gerust laten.

1.2. *De crisis van de socialisatie en de aanvankelijke reacties daarop door "meer-van-hetzelfde" te bieden.*

De traditionele sacramentenpastoraal was en is een onderdeel van de religieuze socialisatie. Ze verliep in volgende stadia:

- de zuigelingendoop als inleiding;
- de eerste communie, die het kind toeliet aan de maaltijd van de groten deel te nemen;
- het vormsel, dat de bisschop zelf kwam toedienen, was voor de jongere het teken dat hij thans volledig tot de club van de groten behoort, zoals hij in het dagelijkse leven volledig bij het werk is ingeschakeld.

Deze specifieke programma's steunden het proces van katholiek-worden. Zo kon het kind in de biotoop van het "katholieke milieu" uitgroeien tot een katholiek die op zijn beurt de katholieke cultuur zou ondersteunen. Toen echter de cultuurkatholieke biotoop verzwakte, dacht men de "verdunde" voeding te kunnen compenseren door een meer uitgebreide voorbereiding tot de sacramenten en een nieuw ingevoerde oudercatechese.

⁵ Zulehner, Pastoraltheologie, a.a.O., 39.

⁶ Karl Rahner, Die missionarische Sendung des einzelnen Christen in der Begegnung mit den Ungläubigen, in: Sämtliche Werke, Bd. 19, Selbstvollzug der Kirche. Ekklesiologische Grundlegung praktischer Theologie, Freiburg 1995, 430-436.

⁷ De cijfers werden overgenomen uit: Erzbischof Dr. Robert Zollitsch, Aufbruch im Umbruch. Optionen für eine pastorale Schwerpunktsetzung in der Erzdiözese Freiburg, Freiburger Texte Nr. 51, 8.

Echter, dat "meer van hetzelfde" – meer aan sacramentenvoorbereiding, meer ouderavonden, meer oproepen tot geloofsopvoeding, meer aanbod van zondagsvieringen, meer... – heeft niet de verwachte vruchten afgeworpen. Immers, deze methode van sacramentenpastoraal veronderstelt een milieu met een christelijke stempel. En juist dit milieu was uiteengevallen.

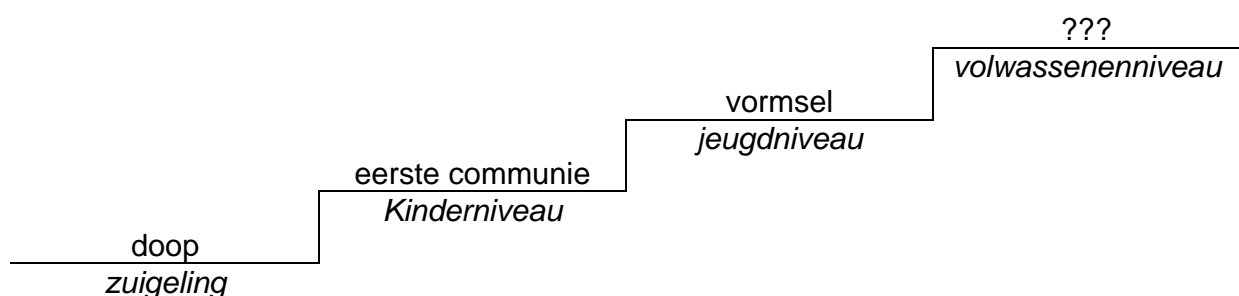
Zelfs wanneer een christelijke familie erin slaagt haar kinderen tot christenen op te voeden, zullen dezen zich echter opnieuw in een milieu bevinden dat zijn christelijke stempel heeft verloren. Zij ervaren dan hun christen-zijn als iets exotisch.

Socialiseren is enkel mogelijk indien er een overeenkomstige sociale ruimte voorhanden is om erin te worden gesocialiseerd. Indien deze ruimte uiteenvalt, verliezen de overeenkomstige socialisatiemethoden hun effect.

De commissie voor pastoraal van de Duitse bisschoppenconferentie wees op deze stand van zaken in het document "Sakramentenpastoral im Wandel" (1993): "De huidige problemen van de sacramentenpastoraal staan in verband met de overgangssituatie van een 'Volkskerk' naar een veranderde sociale verschijningsvorm van de Kerk, resp. de parochie. De sacramentenpastoraal, zoals die voorheen werd bedreven, is de uitdrukking van een situatie die overwegend als volkskerk te karakteriseren is; de crisis van de pastoraal is de crisis van de volkskerk."⁸

Niettemin wordt in vele parochies aan het systeem van de sacramentenpastoraal vastgehouden: ondanks de voornoemde crisis in de geloofsoverdracht probeert men nog steeds overwegend te rekruteren door middel van socialisatie. Door geboorte en vaak zonder veel existentieel dóórdenken en standpuntbepaling, werden en worden nog steeds de leden in het geloof en in het parochieleven via socialisatie binnengebracht.

Daarbij wordt een fundamentele omstandigheid uit het oog verloren, zodat het systeem de verwachte vruchten niet afwerpen kán. Want dit systeem biedt zijn laatste intensiveringstadium op jeugdniveau aan. Daardoor laat het de volwassenen zonder mogelijkheid tot geloofservaringen op volwassenenniveau.

Michael N. Ebertz zegt in dit verband dat veel volwassenen van de "religieuze 'conserven' van hun kinderjaren" zouden moeten leven.⁹

⁸ Sekretariat der deutschen Bischofskonferenz (Hg.), Die deutschen Bischöfe - Pastoral-Kommission, Sakramentenpastoral im Wandel. Überlegungen zur gegenwärtigen Praxis der Feier der Sakramente - am Beispiel von Taufe, Erstkommunion und Firmung, Bonn 1993, 9.

⁹ Michael N. Ebertz, Die Pfarrgemeinde in der Krise, Die Tagespost, 07.06.2003, zitiert in: Zollitsch Aufbruch, a.a.O., 6, siehe Anm. 7.

Deze zwarte vlek in de gangbare parochiepastoraal springt vooral in het oog wanneer volwassenen, die ofwel voor het eerst ofwel opnieuw gelovig worden, zich aanmelden en zoeken naar plekken waar ze geloof kunnen ervaren en een gelovig onderdak kunnen vinden.

1.3. *De andere weg: de initiatie*

Socialisatie stelt een sociale ruimte voorop waarin men gesocialiseerd wordt. Waar deze sociale ruimte niet meer voorhanden is, werpen de daarbij horende ondersteuningsprogramma's van de sacramentenpastoraal geen vruchten meer af. Waar het principe van de socialisatie niet meer speelt, dient opnieuw de weg via de initiatie ingeslagen te worden.

Deze weg naar christen-zijn via de initiatie werd herhaaldelijk in Romeinse¹⁰ en Duitse¹¹ documenten beschreven. Deze verloopt naar volgend schema:

- Kerygma – de (eerste) verkondiging door woord en daad¹²
- Conversio – instemming van het hart¹³
- Catechese – verstandelijk doordringen van het geloof¹⁴
- Communio – binnentreden in een concrete gemeenschap van christelijk leven¹⁵

Bij de initiatie staat de opname in de gemeenschap van gelovigen aan het einde van de weg, terwijl bij de socialisatie deze opname aan het begin van de weg staat.

Het doel van de initiatie, zoals beschreven in het "Algemene directorium voor de catechese", is: "Het christelijk geloof is voor alles bekering¹⁶ tot Jezus Christus, volledige, oprechte binding aan zijn persoon én het besluit in zijn navolging te leven.

¹⁰ Zu den drei wichtigsten Dokumenten zählen: Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), Apostolischen Schreiben „Evangelii nuntiandi“ Seiner Heiligkeit Papst Pauls VI. an den Episkopat, den Klerus und alle Gläubigen der Katholischen Kirche über die Evangelisierung in der Welt von heute, Verlautbarungen des Apostolischen Stuhles Nr. 2, künftig abgekürzt EN. Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), Enzyklika Redemptoris missio Seiner Heiligkeit Papst Johannes Paul II. über die fortdauernde Gültigkeit des missionarischen Auftrages, Verlautbarungen des apostolischen Stuhles Nr. 100, künftig abgekürzt RM; Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), Kongregation für den Klerus, Allgemeines Direktorium für die Katechese, Verlautbarungen des Apostolischen Stuhles Nr. 130, künftig abgekürzt Allgemeines Direktorium.

¹¹ Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), Zeit zur Aussaat. Missionarisch Kirche sein, in: Die deutschen Bischöfe Nr. 68, Bonn 2000.

¹² EN, RM

¹³ EN, „Die Verkündigung des Wortes Gottes hat die christliche Konversion zum Ziel, das heißt die volle und ehrliche Zugehörigkeit zu Christus und seinem Evangelium durch den Glaubens. [...] Die Konversion ist von Anfang an ein voller und radikaler Glaubensausdruck, der weder Grenzen noch Einhalt kennt und das Geschenk Gottes voll und ganz annimmt. Zugleich jedoch setzt sie mit Bestimmtheit einen dynamischen und dauerhaften Prozess in Gang, der das ganze Leben andauert und der einen ständigen Übergang vom 'Leben nach dem Geist' erfordert. Die Konversion bedeutet, die Heilswirklichkeit Christi durch persönliche Entscheidung annehmen und sein Jünger werden " RM 46.

¹⁴ Vgl. Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), Apostolisches Schreiben Catechesi tradendae Seiner Heiligkeit Papst Johannes Paul II. über die Katechese in unserer Zeit, Verlautbarungen des apostolischen Stuhles Nr. 12, 20; Allgemeines Direktorium.

¹⁵ EN 23.

¹⁶ Hier steht im Originaltext das deutsche Wort „Bekehrung“. Dieser Begriff ist aus der Vergangenheit sehr belastet, da bei „Bekehrung“ sehr stark mitgehört wird, dass hier jemand manipuliert, also bekehrt wird. Der Bekehrte ist hier der passiv Erleidende. Der lateinische Begriff „conversio“ spricht von „Umwandlung, Veränderung, Umwälzung“ also einer „Hinkehr zu“. Hier ist der Konvertierende der Aktive. Deshalb habe ich hier im Unterschied zur offiziellen Übersetzung den lateinischen Begriff der Konversion stehen lassen.

Het geloof is een persoonlijke ontmoeting met Jezus Christus, waarbij men zijn leerling wordt."¹⁷

2. Eén mogelijkheid hoe initiatie gebeuren kan: het WeG-concept: "Wege erwachsenen Glaubens" (WeG[®]) (Geloof-volwassenen-concept)

2.1 Het specifieke van het WeG-concept

WeG[®] staat voor "Geloof-volwassenen-concept" (GeVo-concept). Het specifieke van dit pastoraal concept¹⁸ komt in vier punten tot uiting:

- De inwijding in het christelijk geloof, zoals die voorheen voornamelijk in de kindertienertijd plaats vond, wordt in de zo belangrijke volwassen leeftijd aangevuld en voltooid. Specifiek voor dit pastoraal concept is de oriëntering op de volwassenen als doelgroep.
- Volwassen personen staan op onderling verschillende tijdstippen open voor persoonlijk in-het-geloof-op-weg-gaan. Specifiek voor het concept is het feit dat het met regelmaat in de parochies wordt aangeboden – het liefst jaarlijks, ongeveer zoals de eerste communie in de parochies aangeboden wordt.
- Specifiek is ook dat er een team aanwezig is dat eerst in de parochiestructuur wordt opgebouwd en dat tot het telkens weerkerende aanbod uitnodigt. Dit team is eigenlijk de 'sleutel' van het concept.
- Specifiek is tenslotte dat in de parochie een globaal proces van evangelisatie wordt doorgevoerd waaraan alle groeperingen kunnen deelnemen, met als bijkomend resultaat een toetreding van nieuwe leden.

2.2. De vijf stappen

De hieronder beschreven vijf stappen van het zogenaamde GeVo-concept geven, vanuit het standpunt van de externe begeleiders, een ideaalbeeld van het beginnend gedeelte van onze weg in een parochie of federatie.

Vooropgesteld dient wel dat de hoofdverantwoordelijken én de parochieraad, na grondige informatie, tot de doorvoering van het pastoraal concept hebben besloten.

¹⁷ Allgemeines Direktorium 53, siehe Anm. 10; vgl. auch Näheres dazu in: K. Armbruster, Bekehrung bei Glaubenserneuerung, in: LebSeel 4/5 2000, 247-251.

¹⁸ WeG[®] steht für „Wege erwachsenen Glaubens“. Das gesamte WeG-Konzept ist nachzulesen unter www.erzbistum-freiburg.de/download/weg-konzept.pdf. Erarbeitet wurde es von Pfarrer Klemens Armbruster (Referent im Erzb. Seelsorgeamt, Freiburg i.Br.), Marcel Bregenzer und Diakon Urban Camenzind (von der Arbeitsstelle für Pfarrei-Erneuerung, Sursee, Schweiz), Theresa Herzog (Juristin und Mediatorin, Schweiz), Prof. P. Dr. Hubert Lenz SAC (Phil.-Theol. Hochschule Vallendar/Koblenz) und Pfarrer Leo Tanner (u.a. Geistlicher Leiter der „Bibelgruppen Immanuel“, Schweiz).

1. De parochiegemeenschap informeren

Eerst hebben informatievergaderingen plaats in de parochie of federatie over de visie en de noodzaak van het "Geloof-volwassenen"-concept. Dit gebeurt via homilieën, informatie bij de diverse groeperingen, artikels, parochiebladen en dergelijke. Deze eerste informatie wordt, naar gelang van de ervaring, gericht tot personen die vanuit hun geloof leven en bezorgd zijn om geloofsoverdracht, eventueel als gevolg van bewuste initiatieven.

Tegelijkertijd tracht men ook personen te vinden die interesse hebben om van het team van verantwoordelijken deel uit te maken. Dezen worden voor een eerste bijeenkomst uitgenodigd.

2. Vormen van een team van verantwoordelijken

Wie ervoor opteert om in dit team mee te werken, wordt met ons concept vertrouwd en daartoe vaardig gemaakt. Dit team heeft een eigen leiding en leidt telkens de volgende stappen in.

3. Doorvoeren van een GeVo-seminarie

Als volgende stap bereidt het pas opgerichte team het eerste GeVo-seminarie¹⁹ voor en staat ook in voor de doorvoering.

Geloof-volwassenen-seminaries hebben als doel, dat volwassenen hun persoonlijke eerste ervaringen in het geloof kunnen doormaken. Dat betekent dat ieder Gods nabijheid ervaart en zijn eigen unieke roeping van Godswegen erkent. Daarbij leert hij Jezus Christus kennen als weg, waarheid en leven.

Naargelang van het eigen concept, duren zulke seminaries zes, acht of meer weken. Een bijeenkomst bestaat uit een inleiding, gevolgd door groepsgesprekken. Dit wordt omkaderd met liederen, gebeden en algemene informatie. In de regel horen daarbij twee vieringen: één rond zonde en verzoening en één rond hernieuwing van de doopbeloften. Bovendien maken de deelnemende personen gebruik van een geestelijk dagboek.

4. Promotie van kleine parochiale groepen

Reeds tijdens het geloofsseminarie rijst bij de deelnemers de vraag hoe het na de cursus verder kan gaan.

Na het seminarie wordt aan de deelnemers en deelnemsters voor een afzienbare tijd van ongeveer één jaar de deelname aan een kleine groep met regelmatige bijeenkomsten aangeboden. Bij al deze bijeenkomsten gaat het erom samen het Woord Gods te beluisteren, de relatie met Jezus Christus en de anderen te verdiepen en zodoende tot een evangelische levensstijl te groeien. We noemen deze groepen "GBL-groepen". GBL staat voor "Geloof, bijbel en leven delen".

¹⁹ Materialien über: D&D Medien, Gewerbestr. 5, D-88287 Grünkraut, Tel. 0049 / 751/150 91. Internet: www.ddmedien.com, eMail: welcome@ddmedien.com.

Een derde tot de helft van de deelnemers worden na het geloofsseminarie lid van zulke kleine parochiale groep. Dit laatste heeft ons verrast. Thans begrijpen we waarom: een authentieke en diepe geloofservaring heeft nood aan een gemeenschappelijke levensvorm, waarin die aanvankelijke geloofservaring bezinken en zich verdiepen kan. Verlangen naar gemeenschap is een vrucht van levendig geloof. Tot dit leven in "biotopen van geloof"²⁰ zijn mensen niet altijd in staat; het dient te worden aangeleerd. Daarom bieden we een weg aan van gezamenlijke initiatie, die in de regel een jaar in beslag neemt.²¹

5. Inleiden van de verdere stappen

Dit eerste jaar van activiteiten in de kleine groepen en van gezamenlijke bijeenkomsten is er ook op gericht, dat elk zijn individuele gaven kan ontdekken en zich tevens steeds meer geroepen voelt deze gaven en bekwaamheden in het geheel van parochie en Kerk in te brengen en om zelfs nieuwe groepen van kerkelijke dienst te creëren.

Op deze manier werd een weg bewandeld om nieuwe medewerksters en medewerkers voor de parochie te vinden.

Velen onder hen zullen op hun beurt aan de geloofsoverdracht aan volwassenen willen meewerken. Deze personen worden tot een soort GeVo-gemeenschap, die in de toekomst steeds meer de periodieke GeVo-aanbiedingen zal dragen.

Met dit concept beschikken we over een concrete handleiding die in de praktijk veelvuldig haar waarde heeft bewezen. Vooralsnog komt het concept voor als een programma naast vele andere, dat bovendien nog moet worden uitgevoerd. Daarom was het nodig het volledige project van parochie-evangelisatie stap voor stap te presenteren.

3. Verruiming naar een totaalconcept van parochiepastoraal: een weg naar een geestelijk vernieuwde parochiegemeenschap

Sinds de herfst van 2000 ben ik referent in het aartsbisschoppelijk parochievicariaat in Freiburg. Door de samenwerking met andere aanzetten van parochievernieuwing (met name met referent Matthias Berg) kwam men ertoe het GeVo-concept te integreren in het totaalconcept "Wegen naar een geestelijk vernieuwde parochiegemeenschap". Het GeVo-concept beoogde: volwassen geloofservaringen mogelijk te maken, aan dit gebeuren in kleine groepen onderdak te geven, de deelnemers toe te laten zich in groepen van kerkelijke dienst te engageren en al die groepen in een soort klein-parochie tot een eenheid te verbinden. Dit vooralsnog op zichzelf staande concept werd door samenwerking tot een fundamenteel onderdeel van een aanzet tot parochievernieuwing verruimd. Daarbij dienen drie van elkaar onderscheiden wegen van ontwikkeling onder de aandacht gebracht.

²⁰ Zeit zur Aussaat 25, siehe Anm. 11.

²¹ Klemens Armbruster, Leo Tanner, Neuer Wein in neue Schläuche. Eine Einführung für gemeindliche Kleingruppen. Bezugsadresse: D&D Medien, siehe Anm. 19.

3.1. *Eerste doelstelling: de individuele geloofsdimensie*

- **Gelegenheden tot geestelijke initiatie (geloofscursussen, GeVo-seminaries)**

Vooreerst dienen er programma's aangeboden die aan volwassenen de gelegenheid bieden om hun eerste persoonlijke geloofservaringen door te maken. Dit bereiken we – zoals reeds gezegd – door de zogenaamde geloofscursussen of GeVo-seminaries. Bedoeling is, zoals in verscheidene parochies reeds werd toegepast, dat ieder jaar zulke geloofscursus doorgaat. Terwijl bij de eerste cursussen de meeste deelnemers uit de parochiekern komen, neemt ieder jaar het aantal toe van mensen die zich van de Kerk gedistantieerd hebben of ervan vervreemd zijn. Zo werd een weg gevonden om buitenstaanders te bereiken en nieuwsgierig te maken.

- **Mogelijkheid tot een aan volwassenen aangepaste viering van sacramenten**

Een tekst van Prof. Rück maakt duidelijk waarover het hier gaat: "We moeten er rekening mee houden dat in de huidige situatie een aan volwassenen aangepaste cursus over eucharistie en boeteviering nodig is, vanuit de veronderstelling dat deze volwassenen aan eucharistie en boeteviering als centrale gebeurtenissen in hun leven zullen deelnemen. Waarschijnlijk wordt het boetesacrament zo weinig gewaardeerd juist omdat er voor volwassenen nauwelijks een catechese bestaat die hen toont hoe ze met dit sacrament klaar kunnen komen. Men kan nu eenmaal niet aan een 9-jarige het boetesacrament zo uitleggen, dat hij er als 19- of 20-jarige mee kan leven. Ik stel mij de vraag: waar bestaat voor een volwassene een even mooie begeleiding naar het boetesacrament als voor zoveel kinderen met wie men hele weken over verzoening spreekt, een feest wordt georganiseerd en dergelijke prachtige dingen meer. Vandaar dringt voor mij de centrale vraag zich op: hoe kunnen de sacramenten derwijze worden ontsloten, dat volwassenen ermee leven kunnen? Een stabilisering van de resultaten die in de periodes vóór eerste communie en vormsel bereikt werden, is in de regel niet mogelijk."²²

Een wezenlijk bestanddeel van de GeVo-cursussen is de viering van het boetesacrament en de hernieuwing der doopbeloften. Daardoor wordt aan volwassenen de mogelijkheid geboden de sacramenten, die in de kinder- en tienerleeftijd gevierd werden, thans op een volwassen wijze te vieren, o.m. individueel en persoonlijk.

Vooralsnog zijn er zeer weinig ervaringen verzameld omtrent de manier waarop het vormselsacrament voor volwassenen existentieel kan ontsloten worden, zodat het ook naar hún maat kan worden aangeboden.

- **Aanbieden van gelegenheden tot spirituele verdieping ("Retraites in het dagelijkse leven", geestelijke begeleiding,...)**

²² Werner Rück: Taufe und Eingliederung in die Kirche. Vortrag auf der Dekanekonferenz vom 27. bis 30. September in Freiburg, in: Erzbistum Freiburg Informationen – Berichte – Kommentare - Anregungen, hrsg. von der Presse- und Informationsstelle des Erzbistums Freiburg, Nummer 11/12, Nov./Dez. 1982, 176.

Dankzij de GeVo-seminaries kunnen de volwassenen binnen komen in de gelovige grondervaring. Deze seminaries hebben hun waarde bewezen. Daaruit kan enthousiasme ontstaan en de nood aan pastorale begeleiding en verdieping. In Duitsland zijn er welbekende "Exerzitien im Alltag" (retraites in het dagelijkse leven). Zoals de ervaring heeft uitgewezen, zijn deze een goede weg naar geloofsverdieping en geloofsrijping. Op talrijke plaatsen zijn ze een degelijke hulp geworden. Zogenaamde "verdiepingsseminaries" ("Opnieuw leren bidden", "Inleiding in de eucharistie"), thema-avonden of gezamenlijke weekends zijn middelen tot spirituele verdieping.

- **Aanbieden van gelegenheid tot theologische vorming voor volwassenen**

Men hoort veelvuldig klagen dat de geloofskennis vreselijk is teruggevallen. In ons aartsbisdom bestaan er weliswaar voortreffelijke mogelijkheden tot permanente vorming. Maar vele van deze activiteiten lijden aan veroudering, terwijl nauwelijks nieuwe belangstellenden te bereiken zijn. Juist daar waar volwassenen opnieuw de weg van het geloof ingeslagen zijn, groeit de interesse voor degelijk gefundeerde kennis omtrent geloof en Kerk.

In de verschillende regio's van ons grote bisdom vinden de zogenaamde theologische cursus en de pastorale cursus een grote weerklank. Het zijn ernstige leergangen van twee of één jaar, die een uitstekende inwijding geven in de grondlijnen van geloof en pastoraal.

3.2. *Tweede doelstelling: de gemeenschapsdimensie van het geloof*

- **Groepen van gelovig leven, groepen van kerkelijke dienst, themagroepen**

Aangezien de natuurlijke leefmilieus geleidelijk meer uiteenvallen en de huidige mens en ook christen geïsoleerd leeft, zijn we het zwaartepunt gaan leggen op de gemeenschapsdimensie van het geloof. We willen het de mensen mogelijk maken het gemeenschapskarakter van het geloof werkelijk te beleven, zodat ze voor elkaar tochtgenoot en steun kunnen zijn. Om dit te bereiken worden bestaande groepen versterkt, worden nieuwe groepen op gang gebracht (o.m. het creëren van parochiale kleine groepen), worden regelmatig bijeenkomsten van het leidende team georganiseerd.

Aan bestaande groepen binnen de parochie moet globaal meer aandacht worden besteed. Men dient het besef bijgebracht dat ze een wezenlijk deel van de Kerk uitmaken. We willen hen ook helpen deze identiteit binnen de kerk nog beter tot ontplooiing te brengen. Deze groepen zullen uitgroeien tot centrale plekken van christen-zijn.

In dit verband maken we een onderscheid tussen (1) groepen van gelovig leven, die bijeenkomen om met elkaar te delen (bijv. de GBL-groepen: geloof, bijbel, leven); (2) de groepen van kerkelijke dienst (kerkkoor, diaconie-groepen); (3) themagroepen, die bijeenkomen om samen een bepaald thema te bestuderen (bijv. gespreksgroep voor vrouwen).

3.3. *Derde doelstelling: de parochiale dimensie van het geloof*

- **De noodzakelijke opbouw van de parochie in een nieuwe geest**

Het GeVo-seminarie was het startpunt voor een persoonlijke geloofsweg voor de individuele volwassene. In de kleine groep vindt hij gelijkgezinden en een tehuis. De relatie tot deze christenen is voor hem tegelijk uitdaging en steun.

Maar het ruimere sociale niveau van parochie en Kerk vormt de eigenlijke context waarin kleine groepen zich ten volle ontplooiën kunnen. Groepen hebben deze context nodig: hun identiteit en waardigheid en ook hun taak en zending worden hun door deze context verschaft. Geen enkel lidmaat kan zonder het lichaam leven. Het lichaam geeft aan elk afzonderlijk orgaan zijn bestaansreden. Een kleine groep verliest zichzelf in de jungle van zijn eigen relaties zolang hij door de grote groep van de parochie niet wordt geconfronteerd met de zin van zijn bestaan en met zijn oorsprong.

- **Een veelvoud van groepen: groepen van gelovig leven, groepen van kerkelijke dienst en themagroepen.**

Enkel in de context van de grote groep, zowel op het niveau van de parochie en federatie als van de ganse Kerk, wordt het voor de individuele gelovige mogelijk op zinvolle wijze zijn gaven in te brengen voor de opbouw van het geheel.

Binnen de parochie bestaat de mogelijkheid – naargelang van de gaven die men bij zichzelf ontdekt – om zich bij de voornoemde groepen aan te sluiten of desgevallend er nieuwe te creëren.

- **Levensvormen met een meer verplichtend karakter**

Tenslotte kan het niet anders dan dat gemeenschappen van tochtgenoten ontstaan (ook op parochieniveau²³) met een meer verplichtend karakter, waarin geloof en leven in hun totaliteit worden gedeeld.

- **Parochie als "sociaal netwerk"**

Pastoraal is erop gericht dat parochies tot voldragenheid uitgroeien²⁴. Daarom zal er gestreefd worden naar een parochieleven dat aan de huidige tijd en aan de plaatselijke situatie is aangepast, zodat de individuele gelovige zich in parochie en Kerk thuis kan voelen. We willen dit stap voor stap realiseren door de aaneensluiting van de vermelde groepen tot een "sociaal netwerk". Hier staan we nog helemaal aan het begin van de weg, aangezien men parochie nog niet beschouwt als een verzameling van groepen en gemeenschappen die duidelijk met elkaar willen kerk zijn, doch veeleer als een verzameling van individuen.

²³ Vgl. Klemens Armbruster / Peter Hundertmark, Mut zu neuen Gemeindeprofilen. Vorschläge zur Ergänzung gewohnter kirchlicher Sozialformen, in: *Diakonia* 2/2002, 133-139.

²⁴ Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), *Nachsynodales Schreiben Christifideles laici von Papst Johannes Paul II. über die Berufung und Sendung der Laien in Kirche und Welt*, Verlautbarungen des Apostolischen Stuhles Nr. 87, 34.

4. Alternatief of integratie – het verband met de tot op heden toegepaste parochiepastoraal

Toen Mgr. Patrick Hoogmartens mij voor deze studiedag uitnodigde, schreef hij mij: "De vraag is niet alleen hoe deze volwassenencatechese een alternatief kan vormen voor de sacramentencatechese van de kinderen maar ook hoe het nieuwe model in de huidige vormen van catechese geïntegreerd kan worden". De vraag is of de hier voorgestelde aanzet een alternatief is dan wel of deze aanzet eventueel in het totnogtoe aangewende systeem kan geïntegreerd worden. Alternatief betekent: er is wat anders; het huidige systeem is niet goed genoeg meer. Integratie betekent: het huidige systeem is in zijn geheel goed doch dient anderzijds door de nieuwe aanpak te worden aangevuld. Bij nader toezien blijkt dat het, met betrekking tot bepaalde onderdelen, om iets nieuws gaat, om nieuwe gezichtspunten die voorheen niet zo zwaarwegend waren.

- **Sacramentencatechese of volwassenencatechese?**

De beide begrippen geven reeds het onderscheid aan. Bij de sacramentencatechese gaat het erom een weg te bewandelen waarlangs een sacrament wordt ontsloten en gevierd; de volwassenencatechese is erop gericht een volwassene in zijn geloof te laten groeien. Anders gezegd: een kindercatechese hoeft niet noodzakelijk een eerste-communie-catechese te zijn, aangezien ze haar aandacht op de persoon van het kind richt. Anderzijds geldt bij de catechese tot de eerste communie de vraag hoe men kinderen tot de eucharistie kan voorbereiden. De ene weg focust op het thema, de andere op de persoon.

De totnogtoe aangewende parochiepastoraal stelde heel vaak de sacramenten in het middelpunt, terwijl de hier voorgestelde weg de persoon in het middelpunt plaatst. De hier gepresenteerde volwassenencatechese is dus geen alternatief voor de sacramentencatechese en is daarin ook niet te integreren. Zij is onvermijdelijk iets nieuws.

- **Opbouw van vormen van sociale verbondenheid**

De traditionele parochiepastoraal kent slechts één vorm van sociale verbondenheid, het gezin. Zulk christelijk gezin werd door het tweede Vaticaans concilie getypeerd als "fundamentele levenscel" en als "oorsprong en fundament" van samenleving en Kerk²⁵, voorts als "huisheilgdom van de Kerk"²⁶ en als "huiskerk"²⁷: "Het gezin zelf ontving van

²⁵ Vgl. AA 11

²⁶ Ebd.

²⁷ LG 11. Zur Kritik an diesem Verständnis von Hauskirche siehe Erich Garhammer, Dem Neuen trauen. Perspektiven künftiger Gemeindegemeinschaft, Graz-Wien-Köln 1996, 48-54. Garhammer kritisiert, dass der urkirchliche Begriff der Hauskirche und Hausgemeinde fälschlicherweise auf die „natürliche“ Familie angewendet wird: „Wer also die christliche Familie als Hauskirche tituliert, hat die wesentlichen Grundlinien neutestamentlicher Ekklesiologie nicht begriffen: dass nämlich „Kirche“ dort im Entstehen begriffen ist, wo nicht Fleisch und Blut die Menschen zusammenführt, sondern der erwählende Wille Gottes, der sich gegen alle Grenzen der Familie, der Sippe, der

God de zending om fundamentele levenscel van de samenleving te zijn. Om deze zending te vervullen moet het gezin zich waar maken als huisheilgdom van de Kerk door onderlinge liefde en gezamenlijk gebed; het gezin dient zich in te schakelen in de liturgische vieringen van de Kerk; het zal tenslotte bereid zijn tot echte gastvrijheid en bijdragen tot gerechtigheid en andere goede werken om de noodlijdende broeders te dienen"²⁸.

Dat er christelijke vrouwen en mannen zijn die niet in een christelijke familie leven of die de enige pratikerende christen zijn in hun familie, werd ten tijde van Vaticanum II nog over het hoofd gezien. (We komen hier op het einde nog op terug).

Daarom is er thans behoefte aan een programma, niet alleen voor de opbouw van christelijke gezinnen maar juist ook van parochiale kleine groepen. Dat is iets nieuws. Iedere christen moet immers de mogelijkheid hebben om in een kleine groep zijn christen-zijn met anderen te beleven, wederkerige liefde van anderen te ervaren, met anderen te bidden en zich met anderen te engageren.

De klassieke parochiegemeenschap was, wegens haar doelgerichtheid, een "programmameenschap", geen "gemeenschap van sociale verbondenheid". De leden komen samen in functie van bepaalde programma's. Zelfs de pastoorsbijeenkomst is een programmapunt in het jaarprogramma. De hier gepresenteerde pastorale aanpak beoogt juist de opbouw van sociale verbanden waar geloof wordt beleefd, waar de leden elkaar kennen, voor elkaar niet onverschillig zijn, maar hun zorgen en noden, hun vreugden en feesten onderling delen. Hier wordt het woord "parochieopbouw" ernstig genomen.

De opbouw van sociale verbanden, waar geloof wordt beleefd, betekent geen alternatief voor het programma-aspect van de parochie. Bijeenkomsten waar bepaalde programma's worden aangeboden, zullen er altijd zijn. Hierboven, onder 3.1, hadden we het over de noodzaak van "gelegenheden tot theologische vorming voor volwassenen". Evenwel kan de opbouw van sociale verbanden, gericht op het beleven van het geloof, niet eenvoudigweg als een programmapunt in het parochiaal jaarprogramma opduiken. Ook hier gaat het om iets nieuws, iets waar totnogtoe geen behoefte aan bestond.

- **Het GeVo-project: een dienst aan bestaande groeperingen**

Hierboven, onder 2.1. "Het specifieke van het GeVo-concept" stelden we: "Specifiek voor dit pastoraalconcept is voorts dat in de parochie een globaal proces van evangelisatie wordt doorgevoerd waaraan alle groeperingen kunnen deelnemen met als bijkomend resultaat een toetreding van nieuwe leden". Bij deze pastorale aanpak gaat het erom alle bestaande parochiale groeperingen aan het groeiproces deel te laten nemen.

Parochiale groeperingen hebben steeds weer rekrutering nodig. Hun nieuwe leden hopen ze te vinden in de parochiale kern. Aangezien deze in de laatste jaren steeds

Nation und der jeweils herrschenden Gesellschaft sein neues Volk schafft." 53. Hier wurde bewusst der Begriff „Familie“ mit „Kleingruppe“ ersetzt.

²⁸ AA 11.

kleiner en ook ouder wordt, zou men nieuwe rekruteringsvelden moeten aanboren. Daarom worden de bestaande groeperingen bewust aangezet om aan het GeVo-project deel te nemen, zodat personen die zich hierbij als nieuwkomers aansluiten, hun groepering leren kennen.

Bij dit derde voorbeeld blijkt andermaal: er wordt geen alternatief ten overstaan van de bestaande groeperingen opgebouwd. Van een integratie kan er evenmin sprake zijn, want als de bestaande groeperingen deel willen nemen, zullen ze zich binnen hun groepering aan een missionair denken moeten gewennen. Er dat is voor hen iets nieuws.

In het geheel beschouwd, is hier een veranderingsproces van de gehele pastoraal aan de orde, niet alleen eenvoudig een alternatief. Bij een nieuwe tijd behoren nieuwe methoden. Johannes-Paulus II heeft het in *Redemptoris missio* over drie onderscheiden situaties met betrekking tot de vraag hoe men de huidige wereld onder het gezichtspunt van de evangelisatie kan bekijken²⁹:

- De *missio ad gentes* geldt voor de landen "waar Christus en zijn evangelie niet bekend zijn".
- Waar iedereen van het evangelie is doordrongen en "ijverig is in geloof en levensstijl", daar ontvouwt zich de "zielzorgactiviteit van de Kerk".
- Tenslotte is er de tussensituatie [...] waar hele groepen van gedoopten het levendige geloof verloren hebben [...]. In dit geval is er een "nieuwe evangelisatie" nodig.

Onze pastoraal droeg tot voor kort het stempel van "zielzorgactiviteit". Geleidelijk merken we dat we in een nieuwe situatie zijn beland, die een "nieuwe evangelisatie" vergt. Deze twee soorten pastoraal vallen niet per se samen. Vanuit mijn visie gaat het niet om een alternatief of om een integratie, maar om een "evangeliserende parochiepastoraal" die aan de nieuwe situatie beantwoordt.

5. Moeilijkheden en problemen

Bij zulke methodes laten moeilijkheden en problemen niet op zich wachten. Enkele daarvan dienen hier aangestipt.

- Sommige teams beschikken over te weinig lange adem. Daar aanlooptijden al gauw een jaar in beslag nemen, zijn niet weinig teams reeds na de eerste geloofscursus net heel tevreden.
- Vele verantwoordelijken denken in functie van jaarprogramma's, niet in functie van een groeiproces. Het eerste betekent: het blijft bij een eenmalig gebeuren. Het tweede betekent: "van een gebeuren uit op weg" (P. Hundertmark), met name: er dient iets continu opgebouwd, dat groeien en rijpen kan.
- Sommige pastores die pastoraal als hoofdberoep bedrijven (beroepspastores), zijn met geestelijke processen weinig vertrouwd: ze zijn het vaak niet gewoon dat door een dergelijke geestelijke aanpak mensen voor een eerste maal op een weg van geloof worden gebracht, waaraan verbonden is: bewuste reflectie en crisis, doch ook

²⁹ RM 33.

vreugde en een beslissing die hun leven ten goede komt. Zoals bij het volwassenencatechumenaat voelen deze pastores zich overvraagd met beginnelingen in het geloof.

- Zo kwam het probleem van de "geestelijke begeleiding" aan de oppervlakte, aangezien we over te weinig daartoe bekwame personen beschikken. Her en der zijn we ertoe overgegaan enkele personen op te leiden of met andere diocesane diensten samen te werken. Op dit vlak zal er in de komende jaren nog veel moeten geïnvesteerd.
- Soms waren bij de aanvang de motieven niet zuiver. Men besloot weliswaar dat "toffe programma" over te nemen, omdat het elders goed functioneerde, maar het opzet verzandde omdat men het niet echt had begrepen.
- Problemen kunnen ontstaan waar van het team van verantwoordelijken personen deel uitmaken, bij wie onze weg niet beantwoordt aan hun eigen zicht op christelijk geloven. Indien dit bij de aanvang niet duidelijk wordt geuit, zullen tenslotte meningsverschillen in het team gaan heersen.
- Geëngageerde parochieleden in de parochie kunnen angst laten blijken om vroom te worden. Men hoort dan de vraag: "Moet iedereen aan zulke cursus deelnemen?". Hierop dient duidelijk gesteld dat vrijheid een wezenlijk bestanddeel is van groeien in geloof. Er mag geen dwang bestaan tot deelname!
- Geëngageerde parochieleden kunnen ook minderwaardigheidsgevoelens krijgen: "Is hetgeen we totnogtoe hebben gedaan van geen waarde meer?"
- Mettertijd kan bij sommige parochieleden een zekere angst te voorschijn treden: wanneer leken wat doen, is dit naar hun aanvoelen niet zo waardevol dan wanneer het door een priester wordt gedaan.

6. Hulpmiddelen: personeel, opleiding en financiës

Zo-even hadden we het over de rol van de beroepspastores. Sinds 1995 bieden we jaarlijks, in samenwerking met het Mannheimer Evangelisierungsteam (MET e.V.), als inleiding op ons concept een tweedaagse aan, bestemd voor beroepspastores en pastoraal anderen die in ons bisdom pastoraal actief zijn. Dat is een jaarlijkse bijeenkomst voor al degenen die met dit soort pastoraal reeds zijn begonnen. Verder stel ik in de diverse vormingscursussen ons pastoraal concept voor. Het is alleszins mijn wens zover te geraken dat beroepspastores tijdens hun opleiding de bekwaamheid verwerven om zulke evangeliserende pastoraal ter plaatse te realiseren. Het komt nog steeds voor dat bij wisseling van beroepspastores de opvolgers niet kunnen of niet willen verder werken aan hetgeen tot dan toe in de parochie is gegroeid. Tenslotte zal een pastoraal concept enkel dan vruchtbaar blijken wanneer het is gaan behoren tot het basisbestand van de diocesane opleiding. Daarbij zal in de komende jaren duidelijk moeten worden of we in onze pastoraal het concept van socialisatie dan wel dat van initiatie willen volgen.

Financieel zijn er totnogtoe geen problemen. Ook als door de dalende kerkbelasting gevoelig minder geld ter beschikking staat, dan belooft de financiële inspanning voor een parochie de laagste bedragen in het budget. Kosten voor de aanschaf van

materialen voor een cursus, voor de organisatie en de werving komen op ongeveer 500 €. Deze geringe kosten liggen ten dele aan het feit dat de meeste parochies het kunnen doen zonder sprekers van buiten. Intussen zijn er in ons bisdom enkele externe sprekers die zich thans aanbieden, terwijl ze zich aanvankelijk niet bekwaam achtten om zelf een cursus op zich te nemen. Voor hun kosten moet dan de parochie instaan.

7. Enkele ideeën met betrekking tot de Belgische context

De diepgaande sociale veranderingen waarover ik sprak in mijn inleiding, de wisseling van tijdperk waarover Vaticanum II spreekt, daarvan is België niet uitgesloten. Weliswaar heeft ieder land zijn bijzondere en onverwisselbare geschiedenis. Niettemin bent U in België aan net dezelfde veranderingsprocessen onderhevig als wij in Duitsland en in gans Europa. Intussen beschikken we in Duitsland over zeer degelijke godsdienst-sociologische gegevens³⁰. Is er in België vergelijkbaar onderzoek voorhanden?

Een gewichtig verschil ten overstaan van de Duitse situatie heb ik alleszins vastgesteld toen uw hooggewaardeerde koning Boudewijn werd begraven en koningin Fabiola in het wit, de kleur van de verrijzenis, gekleed ging. Mij kwam het voor dat deze koning ook een vader des geloofs was, met wie veel Belgen zich identificeerden en aan wie ze zich optrokken. We hebben thans in Duitsland met Johannes Rau eveneens een gelovige bondspresident, die men daarom ook "broeder Johannes" noemt. Maar als bondspresident zal hij zich niet religieus uiten.

Wat het betekent voor een land gedurende vele jaren een pratikerende christen als identificatiefiguur te hebben, zal men pas kunnen afmeten wanneer zulke figuur er niet meer is. Zo beschouwd, hebt U "een koning verloren en een voorspreker gewonnen". Is dan mijn indruk gegrond dat door dit wegvallen van een collectieve identificatiefiguur in het geloven de privatisering en individualisering van het geloof nog zullen worden versterkt?

Een tweede omstandigheid wil ik vermelden: de *missio ad gentes* heeft in de voorbije periode van talrijke Belgische missionarissen geleefd. Het viel op dat men in de "missies" zeer veel Belgische missionarissen aantrof. Waarom zijn er thans zo weinig? Zegt het dalend aantal van Belgische missionarissen iets over de innerlijke toestand van de Belgische kerk?

Er is thans, zo meen ik, zowel in België als in Duitsland nood aan aandacht voor de "innerlijke missie", aandacht voor een nieuwe opbouw van de kerk naar binnen. Enerzijds komt het erop aan de vorming van de individuele christen mogelijk te maken en anderzijds de aandacht te richten op de opbouw van geloofsgemeenschappen.

Ten eerste. Mag ik volgende vragen stellen: hoe worden in uw opleidingscentra priesters, diakens en catechisten erop voorbereid om volwassenen ervoor te winnen

³⁰ Vgl. die Publikation etwa von Michael N. Ebertz, Karl Gabriel, Michael Hochschild, Franz Xaver Kaufmann.

zich een eerste keer op een weg van persoonlijk geloof te begeven, om hen vervolgens op hun weg van geestelijke rijping te begeleiden en hoe worden volwassenen gemotiveerd om zelf missionair te worden?

Karl Rahner schreef in 1972: "Wanneer men in de naaste toekomst onder verscheidene mannen een degelijke pastoor of bisschop [...] wil zoeken, dan zou men [...] de vraag moeten stellen of hij er ooit reeds in geslaagd is bij de "nieuwe heidenen" gehoor te vinden of tenminste een of twee van deze "nieuwe heidenen" tot christen te maken"³¹.

Ten tweede. Het valt op hoe in de laatste jaren het thema "geloofsgemeenschap" als een rode draad door de Romeinse documenten begint te lopen. Men beseft dat de institutionele inrichting van bisdom en parochie, dat collectieve vormen van katholiek leven, dat deelname aan het grotere geheel van de Katholieke Kerk niet meer volstaan om het geloof van de individuele christen veilig te stellen.

Johannes-Paulus II schijft in *Redemptoris missio* over de kerkelijke basisgemeenschappen: "Het gaat om groepen van christenen die op vertrouwelijk of alleszins begreemd niveau samenkomen om te bidden, de heilige Schrift te lezen, hun geloofskennis te verdiepen en kerkelijke problemen met het oog op een gemeenschappelijk engagement te bespreken. [...] In die basisgemeenschappen komt de individuele christen tot een ervaring van gemeenschap, voelt hij zich als een actief onderdeel en wordt ertoe aangezet aan de gemeenschappelijke taak mee te werken. Daardoor worden de basisgemeenschappen een hulp zowel voor een eerste als voor een verdiepte verkondiging van het evangelie; tevens zijn ze oorsprong van nieuwe soorten dienstwerk"³².

In *Novo millennio ineunte*³³ lezen we voor het eerst een uitvoerige uiteenzetting over het thema "gemeenschapsspiritualiteit" en over de eis "de kerk tot een huis en een school van gemeenschap te maken: daarin ligt de grote uitdaging die in het beginnend millennium voor ons staat, als we aan Gods plan trouw willen zijn en aan de diepe verwachtingen van de huidige wereld willen beantwoorden". Vandaar deze oproep: "Net even belangrijk voor de gemeenschap is de verplichting de zoveel concrete aanzetten tot sociale verbondenheid te promoten.

Mag ik ook hier de vraag stellen: Hoe worden in uw opleidingscentra priesters, diakens en catechisten erop voorbereid om ter plaatse geloofsgemeenschappen op te richten? Waar kunnen ze aankloppen om hulp om parochies als concrete samenlevingsverbanden op te bouwen?

8. Slot

Sta me toe tot slot te verwijzen naar de eerste herderlijke toespraak van onze nieuwe aartsbisschop, Dr. Robert Zollitsch, waarin hij zijn programma uiteenzet voor de

³¹ Karl Rahner, *Strukturwandel der Kirche als Aufgabe und Chance*. Neuausgabe mit einem Vorwort von J. B. Metz, Freiburg 1989, 46.

³² RM 51.

³³ Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (Hg.), *Apostolisches Schreiben Novo millennio ineunte*. Seiner Heiligkeit Papst Johannes Paul II. an die Bischöfe, den Klerus, die Ordensleute und an die Gläubigen zum Abschluss des Großen Jubiläums des Jahres 2000, Verlautbarungen des Apostolischen Stuhles Nr. 150, 38-44.

toekomstige pastoraal in ons aartsbisdom en daarbij de zwaartepunten aangeeft die hij daarin wil leggen: "Uit mijn bisschopsleuze 'In fidei communionem' leid ik voor mijn opdracht twee dragende doelstellingen af, die ik ook als doelstellingen voor ons aartsbisdom zie:

1. Het gaat enerzijds erom het christelijk geloof voor de huidige mensen derwijze te ontsluiten en te verkondigen dat dit geloof de dragende en allesbepalende grond van hun leven wordt. [...]
2. We moeten de mensen helpen om gemeenschap te vinden en te beleven die, als gemeenschap, vanuit het geloof haar verantwoordelijkheid voor de wereld op zich neemt.³⁴

Ik heb vandaag getracht U te vertellen over een weg die deze beide doelstellingen tracht te realiseren.

Ik dank U voor deze uitnodiging en voor uw aandacht.

***Klemens Armbruster** is priester van het Aartsbisdom Freiburg in Duitsland. Hij is in dat aartsbisdom aangesteld voor Gemeindepastoral, Evangeliserende Gemeindepastoral, Wege erwachsenen Glaubens. Internet: www.seelsorgeamt-freiburg.de

Meer over dit WeG-concept en over beschikbaar Nederlands materiaal: nr. 0216 en 0212 op www.stucom.nl.

Meer over deze en andere methodes: www.stucom.nl/parochie

Dit is een vertaling uit het Duits, ontvangen uit België. De oorspronkelijke Duitse tekst staat als **0217de** op www.stucom.nl.

Dit is document 0217 op www.stucom.nl

³⁴ Zollitsch Aufbruch, a.a.O., 15, siehe Anm. 7.